

4. Staféta olvasás

(Az „Ikarus-gyár” című olvasmányból minden tanuló két mondatot olvas. A gyerekek maguk szólítják a következő olvasót, mégpedig a fiúk leányt, és fordítva. A gyakorlat során céloz az olvasási készség felmérése.)

5. Felismerő válogatás

(Feladata a rögzítés, az olvasási figyelem fokozása. A következőképpen történik: Elolvasok egy mondatot. Eközben a tanulók előtt a könyv zárva van. A mondat elhangzása után kereshetik meg az olvasmányt, s aki már tudja folytatni, csak az jelentkezhet.

Pl. a „Jó szerencsét!” című olvasmányból. (147. oldal.)

Tanító: „Gyorsan, szinte zuhanva ment lefelé a lift.”

Tanuló: .....

„A fogorvosnál” című olvasmányból. (93. oldal.)

Tanító: „Felemelte a villanyfűrőt.”

Tanuló: .....

6. Az órát összefoglalással, értékeléssel zárom.

Házi feladat.

(A feladatlapok valódi funkciójukat a következő önálló olvasás órán töltik be. Az órán elkészített táblázatot lemásolják a gyerekek, majd behelyezik az olvasási füzetbe. Segít a házi feladat jobb elkészítésében, a hiányos ismeretek kiegészítésében. A befejező rögzítés egyik alkalmas eszköze, módja.)

JANKÓ ISTVÁNNE

Debrecen, Tanítóképző Intézet

Népköltészet témakörének év végi összefoglaló órája a 3. osztályban

Az összefoglaló óra feladata:

A téma feldolgozása során lehetőség nyílik, olyan konkrét nevelési szituációk, pszichológiai helyzetek létrehozására, melyekben érvényesülhetnek a személyiség sokoldalú formálását eredményező világnézeti, értelmi, erkölcsi, esztétikai, érzelmi nevelési hatások.

Az összefoglaló óra feladata:

- A tömörített ismeretanyagból az értelmi erők működtetésével kiemelni népünket jellemző legértékesebb tulajdonságokat.
- Az értelmi és érzelmi állásfoglalással erősíteni a tanulók szocialista hazaszeretetét.
- Az igényes, színes, szép magyar beszéddel a kifejezőképesség fejlesztése.

Az összefoglaló óra előkészítése

Az összefoglalás időszakában az írás órák anyaga az emlékezetből való írás. Az összefoglaló olvasás órát megelőző írás órán a tanulók nem a füzetbe, hanem egy lapra dolgoznak. Emlékezetből leírjuk a mesék, mondák szereplőinek nevét. (Szegény ember, Gazdag ember, Kevély Kereki, Petőfi Sándor, Kapzsi Csun, Kolozsvári bíró, Mátyás király, Kossuth Lajos.) Az óra végén egy írólapot, mely nyolc nevet tartalmaz, nyolc csíkra felvágunk. Egy-egy papíresíkon egy-egy mesealak neve szerepel.

Az első felvágásból nyert, nyolc nevet tartalmazó cédulákat kisorsoljuk nyolc tanuló között, akik titokban tartják a húzott nevet. Felkészülési feladatot kapnak az összefoglaló olvasási órára.

Nyolcas csoportokban a húzást addig ismételjük, míg minden tanuló külön feladathoz nem jut.

Csoportonként a következő előkészületi feladatokat magyarázom el és osztom ki:

- a) Képzeljék magukat a mesealak szerepébe! Jellemző tulajdonságát, nevezetes tettét, szokását, mondását foglalják találos kérdésbe. A következő olvasás órán ezzel mutatkozzanak be az osztálynak! (Most jöttem meseországából című játékunk.)
- b) A mesealakat öltöztessék fel korhű jelmezbe, megnevezve öltözkének régies nevét. Ez szógyűjtési munka és a tankönyvi képanyag átvizsgálására kötelez.
- c) Keressenek a mesealaknak tanulságul elmondható, vagy vele kapcsolatos közmondást, versrészletet, népdalt.
- d) Foglalják össze, hogy a mesealakat miért becsülte, vagy miért ítélte el a nép.
- e) Készítsenek riportot a meseszereplővel a mesében már nem tárgyalt következőkemenyről.

A személyekre szabott feladat teljesítése kényszerítően megköveteli a téma anyagának átvizsgálását, arányban van az életkori teljesítő képességgel, a minőségileg értékes felkészülésre való buzdítás pedig, a közösséggel szembeni felelősségtudatot erősíti.

A technikai felkészülésem abból áll, hogy előkészítem a mesealakok applikációs képét, (tankönyvi képnagyítások) a levélborítékba tárolt szókártyákat, melyek egyenként a mesealak nevét és összegyűjtött tulajdonságait tartalmazzák.

Az összefoglaló óra felépítése

I. Az óra első részében a népköltészet keletkezéséről, elterjedéséről és összegyűjtéséről szerzett ismeretek felelevenítésére és rendszerezésére kerül sor. E rendszerezés célja egységbe foglalni azokat a részismereteket, melyeket mozaikszerű életképekben, vagy tanítói információk útján, alkalmanként, az egyes népköltészeti alkotásokhoz fűződő magyarázatokból szereztek.

II. Az óra második és egyben fő részében a mesék tükrében bemutatjuk a szegény, elnyomott nép érzés- és gondolatvilágát, erkölcsi értékelésének szempontjait, melyek a mi számunkra is irányadók.

III. Az óra befejező része elmélyíti és erősíti a tanulók szocialista társadalmunkhoz való ragaszkodását.

Az összefoglaló óra menete

I.

Miért olvassuk szívesen a meséket?

A tanulók megnyilatkozása után a tartalomjegyzék vizsgálatára kerül sor. A következő kérdésekre adnak választ: Könyvünkben ez a fejezet miért kapta a „Mesék, mondák” címet? (Több mondát és mesét tartalmaz.) Mi a különbség a mese és a monda között? (Költött és történelmi személyek.) Sorolják fel, milyen alkotásokat tartalmaz még ez a fejezet! (Közmondások, mondókák, köszöntők, találós kérdések, népdalok.) Miért kerültek ebbe a fejezetbe? (Népi alkotások, mint a mesék.) Melyik nép alkotásai? (A legtöbb magyar, de van más néptől származó is.) Más népek meséi miben hasonlítanak a mi népmeséinkre? (Az is a szegény nép sorsáról szól, sorsuk is hasonló.) Miről tájékoztat még a tartalomjegyzék? (Benedek Elek feldolgozása, Móra Ferenc nyomán, stb.) Kitől hallotta Móra Ferenc pl. a Kevély Kereki történetét? (Nagyapjától.) Hallomásból ki gyűjtött sok népmesét, népmondát? (Benedek Elek, Móra Ferenc, Illyés Gyula, Komjáthy István, stb.) Kiknek a számára gyűjtötték össze? (A nép kincsei ezek, a mi számunkra.) Miért olvastuk szívesen és örömmel a meséket? (*Érdekes, tanulságos.*)

Mire tanít a mesék, mondák világa?

Hogyan élt régen a szegény falusi nép? (Szegénységben éltek, küzdelmes volt az életük.) Mi volt a foglalkozásuk? (Földművelés.) A régi világban miért volt ez a legnehezebb munka? (Nem voltak gépek.) Kinek a földjén dolgoztak? (A földesúr földjén.) Hogyan teltek napjaik? (Hajnaltól napestig dolgoztak.) Mi volt a nép legkedvesebb szórakozása a hosszú téli esteken, mikor még nem volt villany, rádió, televízió? (A mesehallgatás.) Milyen alkalmakkor meséltek? (Társas munkák, vasárnapi pihenők.) Mivel szórakozott a fiatalság? (Tánc, dal, találós kérdés stb.) Miről beszélgettek az idősebbek? (Életükről, gondjaikról, a sok igazságtalanságról, amit átéltek, ami velük történt.) Ki űzte el szomorú gondolataikat, ki vidította fel őket? (A mesemondó.) Kitől tanulták a meséket? (Egymástól, vagy kitalálták.) Mi volt a vigasztaló a mesében, miért tetszett nekik a mese? (Azért, mert a mesében mindig az igazság győz.) Kik győzedelmeskednek a mesében? Azok, akiket a nép szeret, akiket becsül.) Kik járnak póru! (Azok, akiket a nép nem szeret, akiket megvet.) Ez a mese legfőbb tanítása. Megmutatja, hogy

Kinek van becsülete a nép előtt?

(Ez a vizsgálódás kiemelt szempontja, a táblára írjuk.)

II.

A nép legkedvesebb meséi kikeről szólnak?

(Ellenfeleikről, pártfogóikról.) Mutassuk be a mesék szereplőit! A tanulók felkészülésük alapján, a mesealak szerepében egyenként bemutatkoznak találós kérdéssel, és kiállnak az osztály elé. Ilyen tanulói megnyilatkozások várhatók az a) csoporttól:

Néma maradtam, mint a hal. Némán, szinte értelmetlenül és egykedvűen néztem magam elé, mint aki egy szót sem hall, vagy mint akinek ehhez az ügyhöz az ég világon semmi köze sincs. Ismertek? (Szegény ember.)

Alaposan megjártam, de nem tehettem semmit. Elő kellett venni a pénzes zacskót. Azt hittem, nem élem túl. Meg is ütött menten a guta. Ki voltam én életemben? (Gazdag ember.)

Egyszer csodálatos álmot láttam. Hosszabb lett a nappal, rövidebb az éjszaka. Megörültem ennek, mert így munkásaimnak többet kell dolgozni a földjeimen és én megújízhatom gazdagságomat. No, ezzel az álommal jól megjártam. Tudjátok a nevem? (Kapzsi Csun.)

Hosszú orrú, hitvány parasztnak neveztek. Olyat húztak a hátamra, hogy rögtön szót fogadtam, attól tartva, hogy többet is kapok. Sajnálatok-e engem? Tudjátok-e a nevem? (Mátyás király.)

Soha ilyen jó dolga még nem volt a föld népének. Nem sanyargatja senki. Szín tiszta igazat beszéltek. Mondjátok meg a nevemet! (Kolozsvári bíró.)

Ott sétáltam fegyveresen le és fel. Leváltottam a didergő honvédőrt. Jól tettem? Tudjátok a nevem? (Kossuth Lajos.)

Eszéért, érdeméért senkit meg nem süvegelek, de azt megkívánom, hogy élőttem mindenki lekapja a fejénvalót, akinek kevesebb a garasa, mint nekem. Aki pénzes, legyen kényes! — ez a véleményem! Ki vagyok? (Kevély Kereki.)

Nem a ruha teszi az embert! Meg nem süvegelem senki száz aranyát. Ez meg az én véleményem. Ismertek? (Petőfi Sándor.)

A nép szeretete és megbecsülése alapján csoportosítjuk a szereplőket:

A nép ellenségei.

A szegény nép.

A nép pártfogói.

A csoportosítás eredményeként megállapítjuk, hogy régen mindig több volt az ellensége, ezért csak a maga erejében bízhatott.

Mivel tudta a mesemondó megörvendeztetni, megvigasztalni, bátorítani hallgatóit? (A nép ellenségei mindig pórul járnak.)

Mi az igazság a mesék világában?

Milyen volt a *szegény ember sorsa* a valóságban is, a mesében is?

Milyen volt a *gazdagok, a hatalmasok sorsa* a mesében is és a valóságban is. (Jó, rossz.)

Miben különbözött a gazdagok és a szegények élete?

Miért mondta Kereki nagy kevélyen: Micsoda! Hát nem lehet énbőlőlem kinézni, hogy ki vagyok, mi vagyok? (Díszes, cifra öltözékére hivatkozott.) Milyen ruhában jártak a szegények?

A b) csoport tanulói adnak számot felkészülésükről.

A találós kérdéssel bemutatkozó a) csoport tanulói — mint meseszereplők — még az osztály előtt állnak, a rendszerezés alapján kialakított három csoportban: a nép ellenségei, a szegény nép, a nép pártfogói. Gondolatban felöltöztetjük őket korhű jelmezbe. A „felöltöztetett” személy kikeresi az applikációs képek közül a saját képmását, ha öltözékét rendben találja, a képet felmutatja és a helyére megy. A képek közül táblára tűzzük Kevély Kereki és a szegény ember képét, a többi szereplő képe semleges helyen betű-sínbe kerül.

Az öltöztetésre összegyűjtött szóanyag: csizma, csizmavakaró, bocskor, mente, bekecs, szűr, suba, bunda, lajbi, pruszlik, köpönyeg, köntös, palást, rongyos gúnya, előkelő öltözék, süveg, sipka, főveg stb.

Ellentétes jelentésű szópárokkal mutatunk a társadalmi ellentétre. Milyen volt a ruházatuk? (*Pompás — rongyos.*) Hol laktak? (*Palotában — viskóban.*) Hogy éltek? (*Henyélték — dolgoztak, uraskodtak — szolgáltak.*) Milyen módjuk volt? (*Dúskáltak — szűkölködtek, pazaroltak — nélkülöztek.*) A valóságban is így volt ez, vagy csak a mesében? (Szegények és a gazdagok sorsát a mese a valóságnak megfelelően, az igazsághoz híven mutatja be.)

Milyen embernek tartjuk a mesék, mondák szereplőit?

A mesében szereplő személyek jellemzését a d) csoport tanulói végzik. A szóbeli jellemzés teljességét ellenőrizzük a borítékokban levő szó-kártyák felolvasásával. A jellemzést a c) csoport tanulói kiegészítik egy-egy közmondással. A jellemzés sorrendjében megállapítjuk, hogy szeretjük, nem szeretjük, becsüljük, megvetjük őket. Ennek megfelelően két csoportba rendezzük a mesealakokat. A nép elnyomóinak csoportját tüzetesebb vizsgálat alá vesszük. Megállapítjuk, hogy hiányzik a főbűnös Kereki, mert korábban a táblára tűztük. Az osztály, a kárvallott nép szerepében az átélt eseményekről és Kerekiről nyilatkozik az é) csoport kis riportereinek.

Mitől ijedt meg Kereki, mikor kérés nélkül is odaadta az aranyait? (Félt, hogy oda lesz a becsülete.) Miért akarta kierőszakolni a köszöntést? (Azért, hogy tiszteljék.) Mérhetetlen gazdagsága, henyélő, dologtalan élete ellenére, még ráadásul mit akart kikövetelni magának? (A nép tiszteletét és megbecsülését.) Miért nem tudta ezt elérni a száz aranyával? (Nem érdemelte meg.) Meg lehet-e vásárolni a nép tiszteletét és megbecsülését? (Nem.) A táblára írt kérdésre mutatok:

Kinek van becsülete a nép előtt?

(*Annak, aki kiérdemli.*) — Ezt a táblára írjuk. — Mivel tudjuk kiérdemelni? (Jó munkával, tudással.) — Táblára írjuk: *tudásával, munkájával.*

III.

A mi életünkben mi valósult meg a mesék igazságából?

A táblai vázlat alapján összefoglaljuk: Csak annak van becsülete a nép előtt, aki kiérdemli tudásával, munkájával. A nép ellenségei megbűnhődnek ma is. Igazoljátok ezt közmondással! (Kibújik a szög a zsákból. Addig úszik a tők a vízen, míg nem elmerül stb.) Kereki figuráját levesszük.

Az órán végzett munka értékelésével és a további meseolvasásra való buzdítással zárom az órát.

